Doğuş Üniversitesi Dergisi, 15 (1) 2014, 123-138

ANTİK YUNAN DÖNEMİ KARŞILAŞTIRMALI SİYASET BİLİMİNDE SİYASAL SİSTEM SINIFLANDIRMALARINA GENEL BİR BAKIŞ

A GENERAL VIEW OF POLITIC SYSTEM CLASSIFICATIONS IN COMPARATIVE POLITICAL SCIENCE OF ANCIENT GREEK ERA

Nihat YILMAZ
Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
nihatts@hotmail.de

ÖZET: Siyaset Biliminin bir alt disiplini olarak karşılaştırmalı siyaset biliminin popülaritesi günümüzde gittikçe artmaktadır. Bu disiplin, farklı ülkelerin siyasal sistemleri hakkında detaylı bilgiler vermesinden dolayı fazlaca önemsenmektedir. Günümüzde ilginin giderek arttığı böyle bir alanın tarihsel geçmişi ise oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında yapılan ilk siyasal sistem sınıflandırmaları Antik Yunan döneminde ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı bu makalede, batı siyasal düşüncesi içerisinde yer alan Antik Yunan dönemindeki siyasal sistem sınıflandırmalarının bazı düşünürler bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Makalede, öncelikle temel kavramlar olan karşılaştırmalı siyaset bilimi ve siyasal sistem kavramlarına değinilmekte ve daha sonra Antik Yunan dönemi siyasal sistem sınıflandırmaları Heredotos, Platon ve Aristoteles örnekleri ile incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi, Siyasal Sistem, Sınıflandırma, Tarihsel Gelişim.

ABSTRACT: *The popularity of Comparative Political Science, as a sub-discipline of the Political Science, is on a continuous increase today. This discipline receives many attentions as it provides detailed knowledge on politic systems of various countries. The historical background of such an area, which is drawing more and more interest in our day, is traced back to very old eras. The first political system classification made in the Comparative Political Science appeared in the Ancient Greek era. For this reason, the objective of this paper is to analyze, within frameworks of certain philosophers, the political system classifications in the era of Ancient Greece, which was included in the western political thinking. Firstly the basic concepts of Comparative Political Science and political system are touched upon, and then political system classifications are analyzed with examples of Herodotus, Plato and Aristotle.*

Keywords: *Comparative Political Science, Political System, Classification, Historical Development.*

JEL Classification*: Z19*

1. Giriş

İnsanlar kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için toplu halde ve dayanışma içinde yaşamalıdırlar. Toplu yaşamda ortaya çıkan en önemli sorun ise kimin hangi işi yapacağı sorunudur? İşte bu noktada yöneten-yönetilen ilişkisine dayanan önemli bir problem meydana gelmektedir. Kim yönetecek? sorusu yüzyıllar boyunca siyasi analizlerin ilgilendiği başlıca konulardan birisidir. Bu soru etrafında gerçekleşen

siyasi analizler yöneten-yönetilen ilişkisi bağlamında farklı yönetim şekillerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yapılan siyasi analizler neticesinde farklı birçok yönetim şeklinin ortaya çıkması zorunlu olarak siyasal sistem sınıflandırmalarını da beraberinde getirmektedir. İlk siyasal sistemleri sınıflandırma girişiminin başlangıç noktası ise Antik Yunan'dır (Heywood, 2011: 47). Üzerinden yaklaşık 2500 yıl gibi bir süre geçmesine rağmen siyasal sistemler ile ilgili Antik Yunan'da yapılan sınıflandırmalar, bugün bile geçerliliğini korumaktadır (Türköne, 2010: 152).

Yüzyıllar öncesinde yapılan bu siyasal sistem tasniflerinin günümüzde halen önemini korumasının önemli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin en önemlisi, Antik Yunan döneminin ampirik gözlemlere olanak veren ve bir sınıflandırma için yeteri kadar veri sağlayan bir nüfus çeşitliliğine sahip olmasıdır. Yani Antik Yunan döneminde siyasal sistem sınıflandırmalarını anlamlı kılacak asgari sayıda bir nüfus yoğunluğu bulunmaktadır (Eroğul, 1981: 81). Antik Yunan sonrası ortaçağ dönemi dini meselelerin önem kazanmasından dolayı siyasal sistem sınıflandırmaları açısından oldukça kısır bir dönemdir. Ancak 18. yy sonu ve 19. yüzyıldan itibaren sınıflandırmaların sayısında ve çeşitliliğinde büyük artışlar meydana gelmektedir. Günümüze kadar gelen siyasal sistem sınıflandırmalarına rağmen Antik Yunan döneminde yapılan siyasal sistem sınıflandırmaları halen özgünlüklerini korumaktadırlar.

Bu kapsamda, öncelikle makalenin kavramsal çerçevesini oluşturan "Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi" ve "siyasal sistem" gibi temel kavramlar irdelenmektedir. Daha sonra günümüzün en popüler alanlarından karşılaştırmalı siyaset biliminin temelini teşkil eden Antik Yunan dönemindeki karşılaştırmalı siyasal sistem sınıflandırmaları, o dönemin önemli düşünürleri olan Heredotos, Platon ve Aristoteles örnekleri ile incelenmektedir. Makalede özellikle bu düşünürlerin fikirlerinin tercih edilmesinde en önemli husus siyasal sistem sınıflandırmalarının başlangıç noktasındaki tartışmaların ne tür konular etrafında cereyan ettiğinin anlaşılmasını sağlamaktır. Antik Yunan dönemi, siyasal sistem tartışmalarının ilk ve en etkili dönemi olması ve bu tartışmaların halen güncelliğini koruyor olması bu konunun araştırılmasında etkili olmuştur.

Makalenin daha iyi anlaşılabilmesi için Antik Yunan döneminin düşünürlerinden Heredotos, Platon ve Aristoteles'in siyasal sistem sınıflandırmaları tablolar yardımıyla açıklanmaktadır. Ayrıca makalenin literatür taramasında mümkün mertebe düşünürlerin temel eserlerine ve bu eserleri başarılı bir şekilde yorumlayan yazarların çalışmalarına atıflarda bulunulmaktadır. Kısacası, makalede Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerinde literatür taraması yöntemi kullanılarak konuya ilişkin bilgiler elde edilmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve: Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi, Siyasal Sistem

Siyaset biliminin doğuşu kimi yazarlara göre Machiavelli'nin (1469-1527) "Prens"i yazdığı 16. yy'dır. Halbuki köken itibariyle politika sözcüğü Eski Yunan'ın yönetsel biçimini oluşturan polis kelimesinden türemektedir. Ancak Machiavelli'nin siyaset biliminin kurucusu olarak gösterilmesinin en önemli nedenlerinden birisi şüphesiz onun siyaseti ahlaktan yoksun olarak inceleyen ilk düşünür olmasından ötürüdür (Çıvgın, 2007: 1). Buna rağmen Makyavelli öncesi dönemler incelendiğinde özellikle Antik Yunan döneminde Siyaset biliminin alt disiplini olarak

karşılaştırmalı siyaset bilimi, siyasal sistem sınıflandırmaları ile birlikte siyaset bilimine önemli katkılar sunmaktadır. Doğal olarak alt disiplinin doğuşunun çok öncelere dayandığı bir bilim alanının kökeninin de o derece eski olması gereklidir. Dolayısıyla Antik Yunan'ın ve özellikle Aristoteles'in siyaset biliminin ilk nüveleri olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Karşılaştırmalı siyaset bilimi ülkelerin siyasal sistemleri ile ilgili literatüre önemli bilgiler kazandıran bir disiplindir. Örneğin bir A ülkesinin karşılaştığı bir problem daha sonraları bir B ülkesinde de vuku bulabilir. A ülkesinin çok önceden yaşadığı bu probleme karşı geliştirdiği çözüm yöntemi B ülkesi için bu problemle karşılaşmadan önce bir alternatif olabilir. Dolayısıyla karşılaştırmalı metodoloji ülkelerin karşılaşabilecekleri veya karşılaştıkları muhtemel problemler hakkında önemli bilgiler sunan bir araç olarak ifade edilebilir. Çünkü daha önceleri denenmiş başarılı çözüm yöntemleri ülkelerin kendi sorunlarını aşmada önemli bir enformasyon sağlar (McCormick, 2010: 2-3). Bu bağlamda karşılaştırmalı siyaset bilimi ülkelere önemli problemler karşısında hangi çözüm yolunun daha doğru olacağına ilişkin önemli destek sağlamaktadır.

Ülkelerin problemlere karşı ürettikleri çözüm yollarının meşruluğu ülkelerin kendi siyasal sistemleriyle de yakından ilişkilidir. Siyasal sistemin monarşik, aristokratik, teokratik, demokratik vb. oluşu uygulanacak çözüm yöntemi şeklinin de temel belirleyicisi olmaktadır. Dolayısıyla siyasal sistemlerin yapısının anlaşılması günümüz toplumlarının sorunlarının çözümü noktasında oldukça önemlidir. Siyasal sistemlerin yapısının daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacak en iyi yöntem ise şüphesiz siyasal sistem sınıflandırmalarıdır.

2.1. Karşılaştırmalı Siyaset Bilimi

Karşılaştırmalı siyaset bilimi gittikçe artan bir öneme sahip olmasından dolayı çağdaş siyaset biliminin kalbi konumundadır (Bhushan, 2006: 2). Karşılaştırmalı siyaset (comparative politics) ya da karşılaştırmalı siyasal sistemler (comparative political systems) genellikle İngiliz literatüründe kullanılan kavramlardır. Karşılaştırmalı siyaset kavramının Alman literatüründeki karşılığı ise karşılaştırmalı siyaset bilimi'dir (Stykow, 2007: 17). Önceleri karşılaştırmalı siyaset kavramı yerine karşılaştırmalı yönetim (comparative government) kavramı kullanılmaktaydı (Nohlen, 2002: 1031-1033; Kesselman, Krieger, Joseph, 2009: 5). Fakat karşılaştırmalı yönetim kavramı genel olarak sadece ülkelerin yönetim yapısı ile ilgileniyor olmasından dolayı araştırma alanını daraltmaktaydı. Halbuki bu bilim dalı sadece devletlerin yönetimleri ile sınırlı olmamalı, aksine devletin diğer alanlarının da araştırılması gerekmektedir. Bu nedenle bu içeriği yansıtması açısından karşılaştırmalı yönetim yerine karşılaştırmalı siyaset bilimi kavramı kullanılmaktadır (Stammen 1976, 5-7). Bu makalede bu kavramın kullanımı tercih edilmektedir.

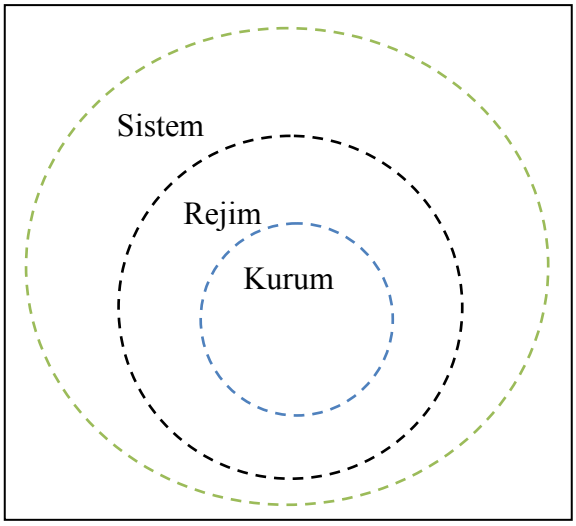
Karşılaştırmalı çalışmalar genel olarak siyasal kurumları, süreçleri ve eylemleri vurgulayarak siyasal sistemlerin hem açıklanmasına yardımcı olmakta hem de onlar hakkında genel bir görünüm sağlamaktadır. Böylece başka devletlerin sorunları, algıları ve öncelikleri hakkında bilgi sahibi olunarak o ülkelerin daha iyi tanınması ve bu sayede önyargılardan ve etnosentrizm'den kaçınılma sağlanmaktadır. Bunun neticesi olarak da daha önce hakkında farklı düşüncelere sahip olunan, eleştirilen toplumlar sonradan takdir edilebilmektedirler (McCormik, 2010: 1-2).

"Comparative government" anlamında karşılaştırmalı siyaset biliminin inceleme alanı sadece siyasal kurumlar, süreçler ve içerikler ile sınırlıydı. Daha sonraları 1960'lı yıllardan itibaren disiplinin alanı genişleyerek tüm siyasal sistemleri kapsar bir hale gelmiştir (Faber, 2011). Lauth ve Wagner'e (2010: 33-35) göre karşılaştırmalı siyaset biliminin disiplini genişleyerek başlıca sekiz önemli araştırma alanına ulaşmıştır. Bunlar: Yönetim ve hükümet sistemleri, siyasi partiler ve parti sistemleri, dernekler ve çıkar grupları, seçimler ve seçim sistemleri, siyasi kültür ve değer değişimi, sistem değişimi ve dönüşümü, demokrasi ölçümü ve toplumsal cinsiyet araştırmalarıdır.

İlter Turan'a göre (1986: 13) karşılaştırmalı siyaset bilimi, "çeşitli toplumlarda değişik görünüm kazanan siyaset olgusunun bir bütün içinde ele alınabilmesinin sağlanmasını" amaçlamaktadır. Karşılaştırma yöntemine ihtiyacın olduğu önemli alanlardan biri de güncel meselelerdir. Örneğin Avrupa Birliği farklı siyasal kurum ve gelenekleri olan toplumlardan meydana gelmektedir. AB bu toplumların uzun dönemde entegrasyonunu hedefleyen ulus-üstü bir kuruluştur. Entegrasyonu yavaşlatacak ve engelleyecek etkilerin belirlenmesi ve azaltılması isteniyorsa karşılaştırmalı yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. 21. yüzyılda birçok ülke kendisinden ekonomik ve siyasal alanda daha gelişmiş gördükleri ülkelerin siyasal kurumlarını kendilerine aktarma yoluna başvurmuşlardır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir konu aktarılacak olan siyasal sistemin dokusunun aktarılan siyasal sisteme uygun olup olmamasıdır. Örneğin İngiltere'de başarılı olan bir parlamentarizm deneyimi aynı şekilde Hindistan'da başarılı bir şekilde uygulanamamıştır. Bu başarısızlığın sebeplerinin araştırılmasında da karşılaştırma yöntemine önemli derecede gereksinme duyulmaktadır. Kısacası her toplumun kendine özgü nitelikleri vardır. Suudi Arabistan, Çin Halk Cumhuriyeti ve Kanada'nın aynı siyaset modeli içerisinde yer almamalarından ötürü karşılaştırılması oldukça zordur. Ancak tüm ülkelerin birbirleri ile karşılaştırmasına olanak verecek evrensel bir siyaset modeli gereklidir (Turan, 1986: 12-16).

2.2. Siyasal Sistem

"Siyasal sistem", "siyasal kurum" ve "siyasal rejim" kavramları arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Hatta birçok çalışmada özellikle rejim ile sistem kavramları birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir. Kurum, sistem ve rejim kavramları arasında kapsam olarak en geniş olanı, "sistem"dir (Akçalı, 1994: 5-7). Bir ülkedeki Cumhurbaşkanlığı, Parlamento, Bakanlıklar, Seçimler, İdare, Yargı vb. örgütlenmelerin tamamı siyasal kurumlar olarak adlandırılmaktadır. Bu siyasal kurumların bir bütün içerisinde, birbiriyle ilişkili olarak düzenleniş şekilleri ise rejimdir. Bütün bu siyasal kurumların düzenleniş şekillerinin yanı sıra, ülkenin sosyo-ekonomik yapısı, gelişme düzeyi, tarihi, kültürü ve ideolojisi hep beraber siyasal sistemi oluşturmaktadır (Adam, 2007: 23; Gürbüz, 1987: 2). Kısacası siyasal sistem söz konusu olduğunda tüm toplumun hesaba katılması zorunludur. Partiler, baskı grupları, dernekler, kiliseler, medya, vatandaşların girişimleri, farklı farklı siyasal kültürler, yönetim ve yönetişim biçimleri kısacası siyaseti etkileyen her ne varsa siyasal sistemin kapsamına girmektedir (Adam, 2007: 23; Çağla, 2010: 127). Kurum, rejim ve sistem kavramları arasındaki ilişki Şekil 1'de net olarak görülmektedir.



Not: Gürbüz, 1987: 2'den uyarlama

Şekil 1. Kurum, Rejim ve Sistem İlişkisi

Karşılaştırmalı çalışmalarda çoğunlukla kurum ya da rejim yerine siyasal sistem kavramının kullanılmasının en önemli nedeni şüphesiz tüm siyasal etkinlikleri kapsıyor olmasıdır (Gürbüz, 1987: 2). Yani siyasal sistem yukarıda değinildiği gibi diğer kavramlardan fazlasını kapsamaktadır. Ayrıca siyasal sistem kavramı, bir ülkedeki yöneten-yönetilen ilişkisinin türünü, niteliğini, kaynağını ve dayanağını da ifade etmektedir (Türköne, 2010: 148). Ancak siyasal sistemlerin kapsamının geniş olması diğer kavramların örneğin rejimin etkisinin olmadığı anlamına gelmez. Bir sistem içerisinde çeşitli rejimler bulunabilir ve bu rejimlerde meydana gelebilecek herhangi bir değişim de, sistemler üzerinde önemli değişikliklere sebebiyet verebilir (Akçalı, 1994: 5-7).

Ersin Kalaycıoğlu (2011: 3) siyasal sistemi "farklı kültür, toplumsal, ekonomik ve siyasal rejimlerden oluşan dünyamızdaki siyasal birimler" olarak tanımlamaktadır. Bugünün dünyasındaki temel siyasal birimler ise, belirli sınırlar içinde bulunan kara parçasında faaliyet gösteren, insanlar ve kaynaklar üzerinde egemenliğinin söz konusu olduğu, hukuki ve siyasi olarak bağımsız ve meşru güç kullanma tekeline sahip olan devletlerden oluşan ulus-devlettir (McCormick, 2010: 4). Yani ulus devletler karşılaştırmalı siyaset biliminin araştırmalarında en önemli temel birimdir.

Genel anlamda siyasal sistem kavramı teorik düşüncelere ve temel varsayımlara dayanmaktadır. Bundan dolayı siyasal sistem kavramı kuramsal olarak "Sistem Teorisi" bağlamında değerlendirilmektedir. Öncelikle sosyolojide etkili bir teorisyen olan Talcott Parsons sistem kuramına öncülük etmiş ve daha sonra diğer sistem kuramcıları olan David Easton ve Gabriel Almond siyasal sistem hakkında çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu sistem analizlerindeki en önemli noktalardan biri, siyasal sistemler arasında karşılaştırmalar yapabilmek için derin ve kapsamlı modeller oluşturmaya olanak sağlıyor olmasıdır (Turan 1986'dan aktaran Türköne, 2010: 149).

Parsons "The Social System" adlı eserindeki sistem kavramında sosyal sistem üst kavramdır ve ekonomik, siyasi, hukuki ve kültürel olmak üzere dört alt sisteme

ayrılmaktadır (Andersen/Woyke 2003; Pilz/Ortwein, 2008: 7). Kısacası siyasal sistem Parsons da sadece sosyal sistemin bir alt sistemi olarak yer almaktadır. David Easton ise "The Political System", "A Fromework Political Analysis" ve "Systems Analysis of Political Life" gibi eserleriyle siyasal sistem kavramının açıklanmasına oldukça önemli katkılar sunmuştur. Easton siyasal sistemi "bir toplum için değerlerin otoriteye ilişkin olarak bölüşümünü sağlayan etkileşimler bütünü" olarak tanımlamaktadır (Öztekin, 2010: 233). Siyaset biliminde yapısal-işlevselci teoriyi etkili bir şekilde kullanan diğer bir sistem teorisyeni de Gabriel A. Almond'dur. Parsons gibi Almond da siyasal sistemi toplumsal sistemin bir alt sistemi olarak görmekte ve "karşılıklı etkileşimdeki roller veya yapılar" olarak tanımlamaktadır. Buradaki rol kavramı Almond'a göre kurum, örgüt veya gruptan daha kapsayıcı bir kavramdır (Kalaycıoğlu, 1984: 21-64). Parsons, Easton ve Almond'un sistem teorileri karşılaştırmalı siyasal sistem incelemeleri açısından önemli olan kuramlardır. Ancak makalenin kapsamının aşılmaması için burada teorilerin sadece kısa bir özetine değinilmektedir.

Siyasal sistemler karşılaştırılırken kendi mevcut durumlarında karşılaştırılmalarına dikkat edilmelidir. Bu şekilde yapılan siyasal sistem karşılaştırmaları hem daha iyi anlaşılır hem de amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş olur (Prittwitz, 2007: 29). Herhangi bir siyasal sistemin durumu hakkında bilgi elde edebilmek için siyasal iktidarı kim kullanacak, iktidar hakkını nereden alacak, bu iktidarı kullananların yönetilenlerle ilişkisi, karşılıklı hakları ve yetkileri ne olacaktır? gibi bazı önemli sorulara cevap verilmelidir. Yani her ülkenin siyasal sistemi, yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişkiye göre değişiklik göstermektedir. "Kim yönetiyor?" sorusuna sayılar ile cevap verilerek bir ülkenin siyasal sistemi hakkında bazı ipuçlarına sahip olunabilir. Bu sayılar genellikle tek, az ve çok olmak üzere tekin, azınlığın ve çoğunluğun yönetimleridir ve bu sayılara bağlı olarak siyasal sistemler Tablo 2'de görüldüğü gibi üç grupta toplanabilir.

Tablo 2. Siyasal Sistem Sınıflandırması

Tekin Yönetimi	Azınlığın Yönetimi	Çoğunluğun Yönetimi
Tiranlık	Oligarşi	Demokrasi
Despotluk	Aristokrasi	-
Monarşi	Timarşi	-
Diktatörlük	-	-

(Türköne, 2010: 151)

3. Antik Yunan Döneminde Karşılaştırma

Karşılaştırmalı siyaset biliminin tarihi ne kadar iyi anlaşılırsa bu bilimin geleceğine katkıda bulunabilme ihtimalide o derece yükselir. Dolayısıyla karşılaştırmalı siyaset biliminin nereden başladığı ve hangi yollardan geçtiğinin bilinmesi önem kazanmaktadır (Lane, 2011: 14-16). Siyaset bilimi alanında yapılan araştırmalarda karşılaştırmalı metod kullanılarak bir siyasal sistem sınıflandırması yapılması yeni bir süreç değildir (Pickel, 2010: 31; Landman, 2005: 5). Siyasetin karşılaştırmalı yaklaşımı siyaset biliminde uzun bir geleneğe sahiptir. Siyaset alanında yapılan farklı siyasal sistemlerin bir arada karşılaştırıldığı ilk karşılaştırmalar M.Ö. 500 yıllarında Antik Yunan'da yapılmıştır (Brunner, 1979: 22; Keman, 2006: 3; Rose, 1991: 446). Yani bilimsel bir alan olarak Karşılaştırmalı siyaset biliminin tarihsel geçmişi Antik Yunan'a kadar geri götürülebilir (Lane, 2011: 14-16). Fakat siyaset bilimi alanında ilk karşılaştırmacılar Antik Yunan'da ortaya çıkmasına rağmen, siyasi olmayan konularda Antik Yunan sonrası dönemde kutsal kitaplar olan İncil ve

Tevrat'ta karşılaştırmalara rastlanılmaktadır (Bare, 1999; James, 2011: 5). Nitekim Antik Yunan döneminde gerçekleştirilen siyasal karşılaştırmalar daha sonraki dönemlerde siyasal olmayan karşılaştırmalarla birlikte devam etmiştir.

Antik Yunan dönemindeki ilk karşılaştırmacılar siyaset teorisyenleridir. Bu dönemde yazılan önemli eserler bugün siyaset biliminin temelini teşkil etmektedir (Munck, 2007: 33-34). Antik Yunan siyaset teorisyenleri araştırdıkları konuyu genellikle ahlaki bir bakış açısıyla, hangi yönetim şekli en "iyi"dir? sorusuna cevap arayarak incelemektedirler. Bu nedenle de Antik Yunan döneminde yazılan eserlerde yoğun bir şekilde normatiflik gözükmektedir (Beyme, 2007: 29-30; Çağla, 2010: 127; Kopstein/Lichbach, 2005: 1). Yani Antik Yunan düşünürlerinin iyi yönetim şeklini arıyor olmaları ve iyi bir yönetimde bulunması gereken özelliklere değiniyor olmaları onların normatifliklerinden kaynaklanmaktadır.

Cem Eroğul'na (1981) göre siyasal düşünceler tarihinde, siyasal sistemlerin karşılaştırılması konusunda sahip olunan en eski eser, Heredotos'un (M.Ö. 485-425) "Tarihi"dir. Yedi Pers soylusu bir suikast sonucu Pers tahtına hile ile oturmuş bir Med'li olan düzmece-Smerdis'i öldürerek, daha sonra kuracakları yönetimin şeklini belirlemek için aralarında tartışarak karşılaştırma yapmaktadırlar (Tunçay, 1969: 2). Yedi soyludan biri olan Otanes, demokrasiyi, bir diğeri Megabiz, oligarşiyi ve geri kalanlarda monarşiyi öneren Daryüs'ü destekliyorlar (Duden, 2011). Heredotos'un "Tarih" adlı eseri ilk kez siyasal sistemleri; egemenliğin bir kişide (monarşi), bir azınlıkta (oligarşi) ya da bütün halkta olmasına (demokrasi) göre klasik yönetim biçimlerini sınıflandırılmakta ve her bir sistemin iyi ve kötü yönleri karşılaştırılmaktadır (Tunçay, 1969: 1). Bu durum göstermektedir ki, karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında oldukça uzun bir zaman önce siyasal sistem sınıflandırmaları yapılmaktadır. Heredotos meşhur Antik Yunan düşünürlerinden (Platon, Aristoteles) önce karşılaştırmalı siyaset biliminin öncülüğünü yapmış ve bu yönüyle de siyaset biliminin önemli düşünürlerinden birisi haline gelmiştir.

Tablo 3. Heredotos'un Siyasal Sistem Sınıflandırması

Yedi Pers Soylusu	Yöneten Sayısına Göre Yönetim Biçimleri
Otanes	Demokrasi
Megabiz	Oligarşi
Daryüs ve Diğerleri	Monarşi

(Çıvgın/Yardımcı, 2007: 10 ve Tunçay, 1969: 1-3'den uyarlama)

Antik Yunan kaynakları incelendiğinde Heredotos'un Tarih'inde Tablo 3'de görüldüğü gibi ülkeyi yöneten kişilerin sayısına dayanan bir sınıflandırma o zamana kadar yapılmış ilk siyasal sistem sınıflandırmasıdır. Heredot Tarih adlı eserinde Pers soylularının yönetim biçimleri ile ilgili düşüncelerini hayali bir kurgu üzerinden ifade etmektedir (Çıvgın/Yardımcı, 2007: 10). Eserde yer alan sınıflandırmalarla ilgili ilk konuşan pers soylusu demokrasiyi savunan Otanes olmuştur. Otanes demokrasinin iyi yönlerinden bahsetmeden önce monarşinin kötü taraflarına değinmeyi daha uygun görmüştür. Otanes'e göre monarşi sorumluluk ve denetimden yoksun bir şekilde sağlam bir ahlak sisteminin içinde yer alamayacağından dolayı iyi bir yönetim şekli değildir. Böyle bir yönetim anlayışında en iyi insanın bile kötüleşebileceğini savunmaktadır. Monarkın tipik kötülükleri her türlü kötülüğün temel sebebi olan haset ve kibirdir. Monark laf taşıyıcı kötülük yapanları dinler ancak uyruklarının en değerlilerini kıskanır. Eski gelenek yapılarını çiğneme, kadınların ırzına geçme ve insanları yargılamadan öldürtme de monarkların diğer

özelliklerindendir (Herodotos, 2006: 254; Tunçay, 1969: 2-3). Otanes monarşi ile ilgili olumsuz görüşlerini açıkladıktan sonra savunduğu siyasal sistem olan demokrasiye değinmiştir.

Otanes halkın yönetimi anlamında demokrasiyi adların en güzeli olan *isonomia* yani yasa önünde eşitlik adıyla anar. Yönetimde olan gücü elinde bulunduran halk monarkın yaptığı her türlü eylemden kaçınır (Herodotos, 2006: 254; Tunçay, 1969: 3). Otanes burada halk yönetiminin karşılığı olarak demokrasiyi (demokratia) değil isonomia sözcüğünü yakıştırmaktadır (Ağaoğulları, 2009: 109). Herodotos, Otanes'in belirttiği özelliklerden yola çıkarak demokraside olması gereken başlıca özellikleri şöyle sıralamaktadır (Duden, 2011):

1) Halk hükümetinde yönetim kura ile tayin edilmelidir
2) Yönetim halk toplantılarına karşı makamındaki hareketlerinden sorumludur
3) Halk toplantıları münhasır bir yasama yetkisine sahiptir ve bütün sorular açık tartışmaya sunulur

Bu tür özellikleri ile Herodot demokrasiyi orta ve alt sınıfların siyasi karar alma sürecine ve yönetime katıldıkları bir devlet şekli olarak tanımlamaktadır (Duden, 2011). Otanes'de monarşi ve demokrasinin özelliklerine değindikten sonra monarşinin bırakılıp, halkın iktidara geçmesi gerektiğini savunmuştur. Çünkü ona göre, devlet, zaten halk demektir (Herodotos, 2006: 254; Tunçay, 1969: 3).

Herodotos'un Tarihinde Otanes'in ardından diğer bir Persli soylu olan Megabiz monarşinin kaldırılması düşüncesine olumlu bakmakla birlikte siyasal iktidarın ayak takımı olarak adlandırdığı halkın emrine verilmesine karşı çıkmaktadır. Ona göre halk yığınları beceriksiz hantal yığınlardır, böyle bir yapı içerisinde doğal olarak sorumsuzluğa ve şiddete çok sık rastlanır. Dolayısıyla bir kralın keyfi hareketlerinden kaçıp ayak takımı ile eşit ölçülerde bulunmayı dayanılmaz olarak nitelendirerek oligarşik eğilimleri desteklemektedir. Belli sayıda memleketin en iyileri seçilerek siyasi güç onlara verilmeli, böylece en iyi kişilerin en iyi yönetiminin ortaya çıkacağını savunmaktadır (Herodotos, 2006: 254-255; Tunçay, 1969: 3).

Üçüncü konuşmacı olan Daryüs, Megabiz'in halkla ilgili söylediklerine katılmakla birlikte oligarşik görüşlerini kabul etmemektedir. Daryüs'e göre monarşi, monark yönetim için en iyi adam olduğu müddetçe diğer iki yönetim şeklinden daha iyidir. Daryüs'ün monarşiyi savunmasının belli başlı nedenleri şöyle sıralanabilir (Herodotos, 2006: 255; Tunçay, 1969: 4):

1) Monark'ın halk üstündeki egemenliği her türlü yakınmanın üstündedir
2) Monarşi düşmanlara ve hainlere karşı alınacak tedbirleri diğer yönetim şekillerine göre daha iyi gizler
3) Monark tek güç olduğundan dolayı diğer yönetimlerdeki gibi çatışma ve kargaşa yolu ile birinin diğerinin yerine durumu söz konusu olamaz
4) Demokraside halk hayran olduğu kişiyi tercih etmeye başladıktan belli zaman sonra monarşiye dönüşür. Bu durumda monarşinin en iyi yönetim şekli olduğunu gösterir.

Bu konuşmalardan sonra söz almayan diğer dört kişi de Daryüs'ü destekleyerek monarşi'de karar kılmışlardır (Duden, 2011). Fakat tartışmanın sonunda Heredot tarihsel gerçeğe uygun olarak Persler'e monarşiyi tercih ettirmektedir. Herodot'un

Tarih eserindeki söylemlerine bakıldığında demokrasi yanlısı bir siyasal sistemi kendine daha yakın bulmaktadır (Yalçınkaya, 2011: 50; Çıvgın/Yardımcı, 2007: 10).

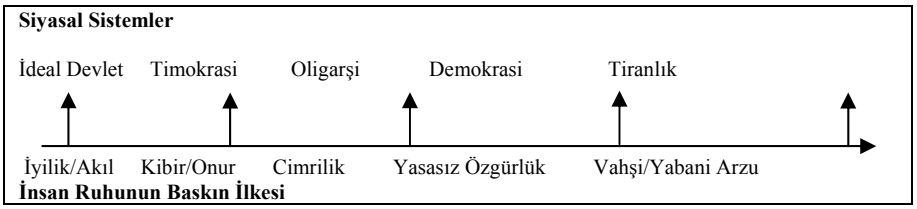
Karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında Antik Yunan'da önemli bir diğer isim Platon (M.Ö. 427-347) dur. Platon yeryüzünde mevcut bulunan siyasal sistemlerin hiçbirinin iyi olmadığı düşüncesindedir. Ona göre insanlık tarihinin ilk siyasal sisteminin her türlü sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel kararlarda erkeğin ve erkeklik zihniyetinin egemen olduğu toplumsal örgütlenme biçimi olan "patriarşi" olduğunu savunmaktadır. Ancak daha sonra toplumsallaşma ile beraber patriarşi bir daha geri gelmemek üzere tarih sahnesinden kaybolmaktadır (Türköne, 2010: 152). Platon, patriarşi dışındaki siyasal sistem sınıflandırmalarına Tablo 4'de görüldüğü gibi üç farklı eserinde (Devlet, Devlet Adamı ve Yasalar) değinmektedir. Her bir eserinde farklı sınıflandırmalarda bulunmaktadır (Eroğul, 1981: 87-98).

Tablo 4. Platon'un Siyasal Sistem Sınıflandırması

Eserler	**Platon'un Siyasal Sistem Sınıflandırmaları**					
Devlet	Timokrasi	Oligarşi	Demokrasi	Tiranlık	-	-
Devlet Adamı	Aristokrasi	Oligarşi	Monarşi	Tiranlık	Yasal Demokrasi	Keyfi Demokrasi
Yasalar	Dinasti	Mutlak Otokrasi-Mutlak Demokrasi	-	-	-	-

(Eroğul, 1981: 87-98'den uyarlama)

Platon "Devlet" adlı kitabında Antik Yunan'daki siyasal sistemleri timokrasi, oligarşi, demokrasi ve tiranlık olmak üzere dört başlıkta toplamaktadır. Timokrasi ona göre askeri nitelikte olan bir yönetim şeklidir. Oligarşi, iktidarın varlıklıların elinde bulunduğu yoksulların katılmadığı bir yönetim, Demokrasi ise yoksulların egemen olduğu ve yönetime katılmada, tüm yurttaşların eşit hakka ve şansa sahip olduğu bir yönetimdir. Tiranlığı ise tek adamın zorba yönetimi olarak tanımlamaktadır (Eroğul, 1981: 87-98).



Not: Çıvgın/Yardımcı, 2007:31-32 adlı eserden uyarlama

Şekil 5. Siyasal Sistemler ile İnsan Ruhundaki Baskın İlke İlişkisi

Platon "Devlet" adlı yapıtında akıl ilkesi hükmünü yitirdiğinde ideal devletin yıkılacağını savunmaktadır. Askeri muhafızlar mevcut yönetimin sözünü dinlemeyerek kendilerinin söz sahibi olacağı bir yönetim şeklinin hayalini kurmaktadırlar. Böylece Şekil 5'de görüldüğü gibi ideal devlet yerini Timokrasi'ye yani askeri rejime bırakmaktadır. Askeri rejimde hakim olan erdem onurdur ve belli bir zaman sonra bu onur kibre dönüşmektedir. Askeri yönetimde belli zaman sonra para ve maddi zenginlik hevesi oluşmaya başlamakta ve böylece Timokrasi yerini zenginlerin yönetimi olan Oligarşiye bırakmaktadır. Oligarşik yönetim içinde belli bir zaman sonra sayıca az olan zenginler ve sayıca çok olan yoksullar olmak üzere iki çatışmacı grup oluşur. Zamanla iki grup arasındaki ekonomik uçurum arttığında yoksullar da zenginlere imrenerek onların sahip olduğu haklara sahip olmak

istemektedirler. Daha sonra da patlak verecek bir devrim neticesinde yoksulluk rejimi olan demokrasi meydana gelmektedir. Aşırılığa varan bir eşitlik idealini savunan demokratik siyasal sistemde yaşayan birey, her şeye hakkının olduğunu düşünerek ölçüsüzlüğü en aşırı boyutuna vardırmaktadır. Aynı aşırılık siyasal sistemde de söz konusu olur ve bir ilkesizlik ve kuralsızlık durumu ortaya çıkar. Fakat bu aşırılığa rağmen Platon'un siyasal sistem sınıflandırmasında en kötü yönetim gene de demokrasi değildir. Siyasal yozlaşmanın doruk noktasına vardığı yönetim şekli toplumdaki kargaşa ve düzensizlik nedeniyle demokrasinin ürettiği Tiranlıktır. Tiranlık halkı tüm kötülüklerden koruyacağını söyleyen demagoglardan birinin tatlı dili ile halkı inandırması sonucu oluşan bir yönetim şeklidir. Tatlı dil ile ele geçirilen iktidar daha sonra şiddete başvurularak sağlamlaştırılmaya çalışılmaktadır (Çıvgın/Yardımcı, 2007: 31-32; Türköne, 2010: 152-153).Tiranlıkta yöneticiler sadece kendi kişisel çıkarlarını tatmin etmeye çalışmaktadırlar. Bu yönetim şekli ruhu kaba arzuya, erdemi de kötülüğe kurban etmektedir. Tiranlık Platon'un hayal edebileceği en kötü yönetim şeklidir (Tannenbaum/Schultz, 2011: 77). Platon Tiranlık sonrası başka bir siyasal sistemin varlığı hakkında net konuşmaz. Fakat ehil bir filozofun tiranı eğiterek siyasal sistemi ideal devlet haline getirebileceğini savunmaktadır (Çıvgın/Yardımcı, 2007: 31-32; Türköne, 2010: 152-153).

Platon, Heredot'un yaptığı gibi yönetimde bulunan kişi sayısına ve yönetimin iyi ya da kötü bir siyasal sisteme sahip olmasına göre de "Devlet Adamı" adlı eserinde ikinci bir siyasal sistem sınıflandırması yapmaktadır. Bu yönetimler aristokrasi (varlıklıların yasalara saygılı yönetimi), oligarşi (varlıklıların yasa tanımaz yönetimi), Anayasal monarşi (tek adamın yasalara saygılı yönetimi), tiranlık (tek adamın yasa tanımaz yönetimi), yasal demokrasi (çoğunluğun yasalara saygılı yönetimi) ve keyfi demokrasi (çoğunluğun yasa tanımaz yönetimi) olmak üzere altıya ayırmaktadır (Eroğul, 1981: 87-98).

Tablo 6. Platon'un Devlet Adamı Eserindeki Siyasal Sistem Sınıflandırması

Yönetimde bulunan kişi sayısı	İyi yasaların egemen olduğu siyasal sistemler	Kötü yasalarla yönetilen ya da yasasız siyasal sistemler
Tek bir kişi	1. Anayasal Monarşi	4. Tiranlık
Azınlık	2. Aristokrasi	5. Oligarşi
Çoğunluk	3. Yasal Demokrasi	6. Keyfi Demokrasi

Kaynak: (Çıvgın,Yardımcı, 2007: 34).

Platon'a göre siyasal sistemler içinde yönetimin tek kişinin elinde bulunduğu yasalı siyasal sistem, mevcut yönetim sistemleri içinde en iyisidir. Tablo 6'da görüldüğü gibi Platon'un siyasal sistemleri 1'den 6'ya kadar en iyi olandan en kötü olana doğru sıralanmaktadır (Çıvgın/Yardımcı, 2007: 34).

Platon "Yasalar" adlı eserinde ise yönetim şekillerinin iki ana kaynağının olduğundan ve diğer yönetim şekillerinin bu iki kaynaktan çıktığından bahseder. Bu yönetim şekillerinin iki kaynağından biri monarşi, diğeri ise demokrasidir. Platon yaşadığı dönemde monarşik sistemin Perslerde, demokratik sistemin ise Atinalılar'da olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda yönetim biçimlerinden monarşiye ya da demokrasiye gereğinden fazla öncelik tanınırsa ölçünün tutturulamamış olacağından da bahsetmektedir (Platon, 2007: 144). Bundan dolayı ona göre bu yönetim şekilleri gereğinden fazla önemsendiğinde ortaya iyi bir siyasal sistem çıkmamaktadır. Platon'un "Yasalar" adlı eserinde yönetim şekillerini genel olarak Dinasti (patriyarkal aşiret düzeni) ve Mutlak otokrasi (tirandan başka kimseye

özgürlüğün tanınmadığı yönetim) - mutlak demokrasi (herkese sınırsız özgürlüğün tanındığı yönetim) olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutmaktadır (Eroğul, 1981: 87-98).

Yaptığı bu ayrımda Platon her ne kadar mutlak demokrasiden söz etse de demokrasiden nefret etmesiyle ünlü bir düşünürdür. Demokrasi ona göre "görünüşte" eşitlik esasına dayandığından gerçekte adil bir devlet biçimi değildir. Çünkü ona göre demokrasi, toplum içinde kişilerin yerine bakılmaksızın herkesin her işe talip olabileceği bir rejimdir. Kişinin siyaseti bilip bilmemesi, yeteneğinin olup olmaması hiç önemli değildir. Kura usulüyle yeteneğine bakılmaksızın talip olduğu her işte çalışabilir. Bu gibi nedenlerden ötürü Platon'a göre yeryüzünde mevcut iyi bir devlet bulunmamaktadır. İyi devlet aranacaksa bu ne geçmişte ne de gelecekte aranmalıdır böyle bir devlet ancak tarih dışında aranabilir. Yine Platon'a göre bu iyi devleti yeryüzüne indirecek olanlar filozoflar olacaktır (Yalçınkaya, 2011: 112-114). Bu bakış açısıyla Platon'un ideal devleti "en iyilerin" yani filozofların başta bulunduğu bir devlet şeklidir. Ona göre "Başa filozoflar geçmez, ya da baştakiler felsefe yapmazsa, insanlığın acıları sona ermeyecektir" (Gökberk, 2008: 67).

Antik Yunan döneminde siyasal sistemlerin karşılaştırmasını yapan diğer bir batılı siyasi düşünür Aristoteles (m.ö. 384–322)'tir. Kendi dönemindeki 158 anayasayı araştırarak "Politika" adlı eserinin ampirik temellerini oluşturmuştur (Lauth und Wagner, 2010: 17). Bu eserde Aristoteles eski yunan sitelerindeki siyasal örgütlenmeleri gözlemlerle ortaya koymaya ve siyasal rejimleri sınıflandırmaya çalışmıştır. Aristoteles, zamanın siyasal sistemlerini gözleme dayalı olarak karşılaştırmalı bir biçimde inceleyerek bazı sonuçlar elde etmesinden dolayı çağdaş karşılaştırmalı siyaset biliminin kurucusu ve çağdaş siyaset biliminin de temellerini atan düşünür olarak kabul edilebilir (Dursun, 2012: 39). Bu bağlam da ilk modern karşılaştırma Aristoteles'in devlet şekillerini kıyaslaması ile ortaya çıkmıştır denilebilir (Pickel, 2010: 31). Kısacası Aristoteles "Politika" adlı eserinde Yunan site devletlerini siyasal yönetim şekillerine göre iyi yönetim veya normal yönetim ile kötü yönetim sınıflandırması yaparak bu yönetim şekillerini karşılaştırmalı olarak incelemektedir (Kesselman, Krieger, Joseph: 2010: 10; Sidgwick, 1892: 141).

Aristoteles "Politika" adlı eserindeki sınıflandırması hem niceliksel yani iktidara sahip olanların sayısına (kim ve kaç kişi yönetiyor?) hem de iktidarın kimlerin çıkarına kullanıldığını belirten niteliksel kriterlere (nasıl yönetiliyor, daha çok menfaatler için mi yoksa ortak iyilik için mi?) dayanmaktadır. Aristoteles Tablo 7'de görüldüğü gibi üç "iyi" ve bu üç iyiden sapmış üç "kötü" yönetim biçimini inceleyerek altılı bir ayrım yapmaktadır (Çağla, 2010: 127;Lauth und Wagner, 2010: 17; Landman, 2005: 5):

Tablo 7. Aristoteles'in Siyasal Sistem Sınıflandırması

Yöneticilerin Sayısı	**Yöneticilerin Kalitesi**	
	İyi	Kötü
Tek Kişinin Yönetimi	Monarşi	Tiranlık
Az Kişinin Yönetimi	Aristokrasi	Oligarşi
Halkın Yönetimi	Politeia	Demokrasi, Oklokrasi

(Ishiyama, 2012: 8; Lauth/Wagner, 2010: 17; Landman, 2005: 6-7)

Bu kategorilerde Aristoteles'e göre yönetim şekillerinde en iyisi "monarşi" daha sonra bunu sırasıyla "aristokrasi" ve "politeia" takip etmektedir. Tüm

sınıflandırmalar arasında iyiden kötüye doğru bir sıralama ise Monarşi, Aristokrasi, Politeia, Demokrasi, Oligarşi ve Tiranlık şeklinde oluşmaktadır (Eroğul, 1981: 101).

Tablo 7'deki Aristoteles'in yönetim şekilleri ile ilgili egemenliğin bir kişi, birkaç kişi ya da çok kişide bulunmasına göre farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bir, birkaç ya da çok kişinin kamu yararını gözeterek oluşturdukları yönetim şekli Aristoteles'e göre doğru olan yönetim şeklidir. Ancak sadece bir, birkaç ya da çok kişi kamusal yarar yerine belli bir kesimin yararını gözetiyorsa bu doğru yönetim şeklinden bir sapmadır. Aristoteles kamu yararını amaçlayan bir kişinin yönetimini Krallık olarak, bundan sapmayı da Tiranlık olarak adlandırmaktadır. Kamu yararını amaçlayan birkaç kişinin yönetimi Aristokrasi, bundan sapma ise Oligarşidir. Tüm toplumun yararı için vatandaşların çoğunluğunca yürütülen yönetimin adı siyasal yönetim (politeia)'dir. Siyasal yönetimden ya da çoğunluğun anayasal yönetiminden sapmayı Aristoteles Demokrasi olarak adlandırmaktadır. Doğru yönetim şekillerinden sapmalarda kamu yararı söz konusu değildir. Tiranlık tek yöneticinin yararına, oligarşi varlıklı insanların yararına ve demokrasi ise varlıklı olmayan insanların yararına olan yönetim şekilleridir. Bu yönetim şekillerinin hiç birinde tüm topluma yarar sağlayacak bir durum yoktur (Aristoteles, 2010: 92-93).

Aristoteles "Politika" adlı eserinde yönetim biçimlerinden sapmalarda hangisinin en kötü hangisinin ikinci en kötü olduğuna ilişkin sıralama da yapmaktadır. Aristoteles Krallık yönetim şeklini en iyi olarak adlandırmaktadır. Doğal olarak birinciden ve en kusursuz olandan sapma da, en kötü yönetim şeklidir. Bu yüzden Aristoteles'e göre Tiranlık en kötü yönetim şeklidir. Oligarşi ikinci en kötü olanıdır. Demokrasi ise doğru yönetim şekillerinden sapma olarak en az kötü olan yönetim şeklidir. Ayrıca Aristoteles kötü yönetim şekillerinden birinin diğerinden daha iyi olduğunu söylemenin doğru olmayacağını, sadece daha az kötü olduğunun söylenebileceğini savunmaktadır. Ayrıca Aristoteles sapkın siyasal sistemlerin yöneticilerine bile iktidarlarını nasıl koruyabileceklerine ilişkin bilgiler vererek sistemin çöküşünü nasıl yavaşlatacakları hakkında öğüt vermesi ile de Machiavelli'yi andırmaktadır (Aristoteles, 2010: 124-125; Tannenbaum/Schultz, 2011: 94-96). Kısacası Aristoteles'e göre en iyi yönetim şeklinden sapma en kötü yönetim şeklini meydana getirmekte, daha az iyi yönetim şeklinden sapma da daha az kötü yönetim şekline neden olmaktadır.

Aristoteles'in farklı devlet şekilleri üzerine yaptığı bu ayrım uzun süre yol gösterici bir çerçeve sunmuştur (Lauth und Wagner, 2010: 18). Aristoteles'in yapmış olduğu siyasal sistem sınıflandırması ahlaki, kurumsal ve ekonomik boyutları olan çok geniş bir sınıflandırmadır. Aristoteles birçok bakımdan çağdaş siyaset biliminin kurucusu olma sıfatını hak eden bir düşünürdür (Çağla, 2010: 128). Bu noktada Aristoteles'in siyaset bilimine en önemli katkısı etik unsurları göz ardı etmeksizin gözlem ve görgül araştırmayı siyasal araştırmalarda kullanabilmiş olmasıdır (Kalaycıoğlu, 1984: 12). Aristoteles'in bu gözlemlere dayalı karşılaştırmalı ampirik araştırmaları karşılaştırmalı siyaset biliminin gelişimini direkt olarak etkilemektedir (Ishiyama, 2012: 8).

Aristoteles'i Platon'dan ayıran en önemli özelliği Platon'un idealizmi, Aristoteles'te eleştirici, görgücü bir özellik kazanarak, bilimsel bir yola girmesidir. Aristoteles siyasal sistemleri sınıflandırırken ahlaki yargılardan tamamen bağımsız olmayan "nesnel" bir yaklaşım sergilemektedir. İnsanları olmaları gerektiği gibi değil, oldukları gibi değerlendirmektedir. Ancak, gene de tercih ettiği siyasal sistemleri

önermektedir. Devlet gücünün, özellikle zenginlerle yoksullar arasında bir denge kurması gerektiğini savunur. Böylelikle orta sınıfın savunucusu olarak günümüze kadar etkisini sürdüren bir yönetim anlayışından bahseder (Bouthoul, 1997: 35).

Antik Yunan döneminden sonra siyasal olguların karşılaştırmalı analizine ilişkin yaklaşımlar Roma tarih yazımında da bulunmaktadır (Lauth und Wagner, 2010: 18). Ancak Roma İmparatorluğunun kurulmasıyla "polis"in yerini kozmopolis (dünya devleti) aldı. Bunun sonucu olarak siyasal birimlerin sayısı azalmasına rağmen, boyutları da o ölçüde büyüdü. Siyasal birimlerin boyutlarının büyümesi onların yakından tanınmasını zorlaştırdı ve anlamlı bir karşılaştırma yapmaya olanak vermedi. Buna rağmen Roma döneminde karşılaştırmalı siyaset bilimi kısa bir süre daha yaşamaya devam etti (Eroğul, 1981: 82). Daha sonraki dönemlerde batı ortaçağ dönemini yaşadığından dolayı dini temalar daha fazla önemsenmiş ve karşılaştırmalı siyaset bilimi Avrupa'da karanlık bir dönemi yaşayarak yaklaşık 1000 yıl gibi bir süre ortadan kaybolmuştur (Brunner, 1979: 23-24). Karşılaştırmalı siyaset biliminin gelişimi ancak Yeni Çağ ile birlikte tekrar canlanabilmiştir. Rönesans ve Reformla birlikte, bilimsel düşünce Hıristiyanlığın katı sınırlamalarından kurtarılabilmiş ve dünya devleti anlayışına kafa tutabilen ulus devlet anlayışının ortaya çıkması ile karşılaştırmalara olanak verecek birçok yeni birim olan ulus devlet ortaya çıkmıştır (Eroğul, 1981: 82).

4. Sonuç

Siyaset Biliminin bir alt disiplini olarak karşılaştırmalı siyaset bilimi geçmişte önemli olduğu kadar bugün de önemini fazlasıyla korumaktadır. Soğuk savaş dönemi sonrasında iki bloğun oluşumu farklı ülkelerin siyasal sistemleri hakkında bilgi edinme sürecini de hızlandırmıştır. Ülkelerin siyasal sistemlerine ilişkin bir istihbaratçı gibi detaylı bilgiler elde edip bu bilgilerin gücünden yararlanma isteği Karşılaştırmalı Siyaset Bilimini güçlendirmiştir. Bu durumun doğal sonucu olarak da karşılaştırmalı siyaset bilimi dünya ülkelerinin gözde bilimi haline gelmektedir. Fakat Türkiye açısından bakıldığında Batı'daki bu bilim alanındaki gelişmeye yeterince ayak uydurulamamıştır. Türkiye'de karşılaştırmalı siyaset bilimi alanında yapılan çalışmaların çoğu Anayasa hukukunun kapsamının dışına çıkamamıştır. Yapılan çalışmalar da sadece belirli ülkelerle sınırlı kalmıştır. Bundan dolayı Türkiye'nin bu bilim alanında önemli eksiklikleri bulunmaktadır.

Karşılaştırmalı siyaset bilimi araştırmalarının tarihsel olarak çok eski zamanlardan beri gelişerek günümüze kadar gelmiş olması ve halen faal bir araştırma alanı olarak faaliyet göstermesi, bu alanın önemli bir bilim alan olduğunun göstergesidir. Ayrıca günümüz dünya ülkelerinin karşılaştırmalı siyaset bilimi'ne duydukları ihtiyaç da bu alanın gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu alanda gerçekleştirilebilecek her önemli çalışma ülkelerin bilgi havuzuna önemli katkılar sunacaktır. Bu katkılar sayesinde ülkeler birbirlerini daha iyi tanıyabilir ve geçmişte yanlış kanaatler sonucu oluşmuş ön yargılar da bu sayede aşılabilir.

Makalenin konusunu da teşkil eden batıdaki karşılaştırmalı siyaset biliminin gelişimine bakılacak olursa, yaklaşık 2500 sene öncesine dayanan araştırmalar söz konusudur. Bu araştırmaların siyaset bilimi alanındaki başlangıcı ise Antik Yunan dönemidir. Bu dönemde Herodotus, Platon ve Aristoteles'in yapmış olduğu siyasal sistem sınıflandırmaları bugünkü karşılaştırmalı siyaset bilimi araştırmalarına da ışık tutacak bir derinliğe sahiptir. Daha sonraki dönemlerde yapılan siyasal sistem

sınıflandırmalarının büyük bir bölümü Antik Yunan döneminde yapılan bu sınıflandırmaların üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle karşılaştırmalı siyaset bilimi çalışmalarının temeli olan Antik Yunan dönemindeki çalışmalar bu makalede araştırılmıştır.

Antik Yunan dönemi yöneten-yönetilen ilişkisinde insanlık tarihi, iki ana eksen üzerinde durmuş ve uygulamıştır: Yönetilenin söz sahibi olması veya olmamasına bağlı olan, Antik Yunan dönemindeki doğrudan demokrasi anlayışı ile günümüz demokrasi pratikleri birçok açıdan farklıdır. Günümüz demokrasisine kıyasla Antik Yunan dönemi nüfusu doğrudan demokrasiyi işlevsel hale getirecek bir büyüklükteydi. Vatandaşların önemli bir kısmı sınırlıda olsa siyasal karar alma sürecine aktif bir şekilde katılıp görüşlerini dile getirebiliyorlardı. Yani siyaseti doğrudan etkileyebilecek bir mekanizma söz konusu idi. Ancak günümüz temsili demokrasilerinde önemli bir problem yönetilenlerin siyasal katılım oranının oldukça düşük olmasıdır. Bu bağlamda yönetilenlerin kendi görüşlerini özgür bir şekilde ifade edebilecekleri bir takım araçlara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda sivil toplum örgütleri, çıkar- baskı grupları ve sosyal hareketler gibi siyasal sistemin aracı kurumlarının yönetilenlerin taleplerine karşılık verebilecek bir konuma kavuşturulmalıdır. Kısacası yönetilenlerin siyasal sisteme yabancılaşmaması için gerekli önlemlerin alınması temsili demokrasiler açısından önemsenmesi gereken bir durumdur.

5. Referanslar

ADAM, H. (2007). *Bausteine der Politik: eine einführung.* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

AĞAOĞULLARI, M.A. (2009). *Kent devletinden İmparatorluğa.* 6. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

AKÇALI, N. (1994). *Çağdaş siyasi rejimler.* Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İzmir.

ANDERSEN, U., WICHARD, W. (2003). Politisches system. [Erişim adresi]: http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/handwoerterbuch-politischessystem/ 40364 /politische s-system?p=all, [Erişim tarihi: 07.02.2013].

ARISTOTELES (2010). *Politika* (Çev. Ersin Uysal). İstanbul: Dergah Yayınları.

BARE, I.O. (1999). introduction: the study of comparative politics. [Erişim adresi]: http://home.millsaps.edu/omobai/LEC-A130.HTM, [Erişim tarihi 04.02.2013].

BEYME, K.V. (2007). Historische entwicklung der vergleichenden politikwissenschaft, *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 1 (1), 28-42. ss.

BHUSHAN, V. (2006). *Comparative politics.* India: Atlantic.

BOUTHOUL, G. (1997). *Politika sanatı* (Çev. S. Eyüpoğlu, V. Günyol), İstanbul: Cem Yayınevi.

BRUNNER, G. (1979). *Vergleichende regierungslehre.* Band1, Paderborn: UTB Verlag.

ÇAĞLA, C. (2010). *Yeni başlayanlar İçin siyaset bilimi.* İstanbul: Omnia Yayıncılık.

ÇIVGIN, İ., YARDIMCI, R. (2007). *Siyasal Düşünceler Tarihi.* Ankara: Nobel Yayınevi.

DUDEN (2011). Herodot. [Erişim adresi]: http://www.schuelerlexikon.de/SID/ 9042abb3ca59312442874dea50f6fc9d/lexika/geschichte/index.htm, [Erişim tarihi: 03.02.2013].

DURSUN, D. (2012). *Siyaset Bilimi,* 6. bs., İstanbul: Beta Yayınları.

EROĞUL, C. (1981). Siyasal düzenlerin sınıflandırılmasına ilişkin birkaç tarihsel örnek ve tartışma, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Komisyonu (ed.). *Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer'e Armağan,* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

FABER, A. (2011). Einführung in die politikwissenschaft: begriffe, theorien, methoden [Erişim adresi]: http://www.kuwi.europa-uni.de/de/lehrstuhl/vs/

politik2/lehre/lehrarchiv/SS11/EinfuehrungPowi/EinfPowi06062011.pdf, [Erişim tarihi 10.05.2013].
GÖKBERG, M. (2008), *Felsefe tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.
GÜRBÜZ, Y. (1987). *Karşılaştırmalı siyasal sistemler.* 2. Basım, İstanbul: Beta Yayınları.
HERODOTUS (2006). *Tarih* (Çev. H.A YÜCEL). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
HEYWOOD, A. (2011). *Siyaset* (Çev. B.B. ÖZİPEK). Ankara: Adres Yayınları.
ISHIYAMA, J. T. (2012). *Principles of political science series. Comparative Politics Principles of Democracy and Democratization,* USA: Wiley- Blackwell.
JAMES, S. C.M. (2011). *Introduction to comparative politics.* Malappuram/Kerala/India: School of Distance Education.
KALAYCIOĞLU, E. (1984). *Çağdaş siyasal bilim: teori, olgu ve süreçler,* Beta Yayıncılık, İstanbul.
KALAYCIOĞLU, E. (2011). Karşılaştırmalı siyaset. E. KALAYCIOĞLU, D. KAĞNICIOĞLU (ed.), *Karşılaştırmalı siyasal sistemler,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
KEMAN, H. (2006). *Comparing political systems: Towards positive theory development,* Amsterdam: Working Papers Political Science.
KESSELMAN, M., KRIEGER, J., JOSEPH, W. A. (2009). introducing comparative politics. M. KESSELMAN, J. KRİEGER, W. A. JOSEPH (ed.), *introduction to comparative politics brief edition,* Boston, New York: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.
KESSELMAN, M., KRIEGER, J., JOSEPH, W. A. (2010), Introducing comparative politics. M. KESSELMAN, J. KRİEGER, W. A. JOSEPH (ed.), *introduction to comparative politics: political challenges and changing,* Canada: Wadsworth Cengage Learning.
KOPSTEIN, J., LICHBACH, M. (2005). *Comparative politics: interests, identities, and institutions in a changing global order.* New York: Cambridge University Press.
LANDMAN, T. (2005). *Issues and methods in comparative politics: an introduction.* London, New York: Routledge.
LANE, R. (2011). *Karşılaştırmalı siyaset sanatı* (Çev. Z.A. KILINÇ). İstanbul: Küre Yayınları.
LAUTH, H.J., CHRISTOPH W. (2010). Gegenstand, grundlegende kategorien und forschungsfragen der vergleichenden regierungslehre. H.J. LAUTH (Hrsg.), *Vergleichende Regierungslehre: Eine Einführung.* 3. Auflage, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
MCCORMICK, J. (2010). *Comparative politics in transition.* Canada: Wadsworth.
MUNK, G. L. (2007). The past and present of comparative politics. G.L. MUNCK, R. SNYDER (ed.), *Passion, Craft and Method in Comparative Politics.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
NOHLEN, D. (2002). Vergleichende Regierungslehre. D. NOHLEN, R.O. SCHULZE, *Lexikon der Politikwissenschaft,* München: C.H. Beck Verlag, 1031-1033. ss.
ÖZTEKİN, A. (2010). *Siyaset bilimine giriş.* Ankara: Siyasal Kitabevi.
PICKEL, S. (2010). Methoden der Regierungssystemanalyse und des Regierungssystemvergleichs. H.K. SCHRENK (Hrsg.), *Analyse demokratischer Regierungssysteme.* VS Verlag für Sozialwissenschaften.
PILZ, F. und HEIKE O. (2008). *Das politische System Deutschlands: systemintegrierende einführung in das regierungs-,wirtschafts- und sozialsystem,* München, Wien: Oldenburg Verlag.
PLATON (2007). *Yasalar,* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
PRITTWITZ, V.V. (2007). *Vergleichende Politikanalyse,* Stuttgart: Lucius-Lucius Verlagsgesellschaft.
ROSE, R. (1991). Comparing forms of comparative analysis*. in Political Studies,* 39, ss. 446-462.
SIDGWICK, H. (1892). Aristotle's classification of forms of government. *in The Classical Review,* Cambridge University Press, 6 (4), 141-144, ss.

STAMMEN, T. (1976), *Vergleichende Regierungslehre.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft Verlag.

STYKOW, P. (2007). *Vergleich politicher Systeme*, Paderborn: Wilhelm Fink GmbH&CO. Verlag.

TANNENBAUM, D., SCHULTZ, D. (2011). *Siyasi Düşünce Tarihi: filozoflar ve fikirleri* (Çev. F. Demirci). Ankara: Adres Yayınları.

TUNÇAY, M. (1969). Büyük siyaset felsefecilerinden önce. M. TUNÇAY (ed.), *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi-1: Eski ve Orta Çağlar Seçilmiş Yazılar.* Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

TURAN, İ. (1986), *Siyasal sistem ve siyasal davranış,* İstanbul: Der Yayınları.

TÜRKÖNE, M. (2010). *Siyaset.* İstanbul: Opus Yayınları.

YALÇINKAYA, A. (2011). Yunan uygarlığı içinde polis ve siyaset. M.A. AĞAOĞULLARI (ed.), *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler.* İstanbul: İletişim Yayınları.

ZABCI, F. (2011). Aristotales: yüce bir amaç olarak siyaset. M.A. AĞAOĞULLARI (ed.), *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler,* İstanbul: İletişim Yayınları.